

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra výtvarné výchovy
Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání

Tereza Bačůvková
3. ročník

Dotyky

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. David Medek Ph.D

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

Olomouc 19. dubna 2016

podpis

Mé díky patří Mgr. Davidu Medkovi Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, Mgr. Robertu Bučkovi Ph.D. za cenné rady při zpracování praktické části. Také bych zde chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu při studiu.

Obsah

Úvod.....	5
Teoretický cíl	6
Praktický cíl	6
1 Komunikace	7
1.1 Neverbální komunikace.....	7
1.2 Haptika	8
2 Dotyky v poezii	9
2.1 Jiří Hásek Krchovský	9
2.2 František Gellner	10
2.3 Tobiáš Jirous	10
3 Experimenty	12
4 Autoři	13
4.1 Gian Lorezno Bernini.....	13
4.2 Daniel Arsham	14
4.3 Bruce Nauman.....	15
4.4 Susane Clinard	16
4.5 Kate MacDowell	17
5 Hlavní myšlenka.....	18
5.1 Sádra.....	18
6 Postup práce	20
6.1 Vytváření forem	20
6.2 Odlitky rukou	21
6.3 Vysekávání z formy	22
6.4 Retušování, skládání.....	23
6.5 Instalace.....	24
Závěr	26
ANOTACE.....	27
ANNOTATION	28
Zdroje	29

Úvod

Obsahem mé bakalářské práce se staly dotyky. Toto téma jsem si zvolila zejména kvůli uvědomění si, jak důležité pro mne jsou. Obklopují nás každý den, přestože je nevnímáme. Ve své práci zachycuji vteřinu, dotyk uvězněný v materiálu. Krátký úsek, kdy se lidská ruka stává součástí neživého materiálu a na chvíli se jím nechává pohltit. Dotyky jsou relikviářem pocitů, přímočarým odrazem myšlenek dávno minulých, zachycených v okamžiku dění. Zkamenělý prožitek paralyzovaný vlastní tendencí zachovat patřičný odstup a letmé dotyky se stávají projevem bezeslovné konverzace. Cílem bylo vystihnout křehkost okamžiku, kdy se ruka dotkne materiálu. Křečovitá kompozice prstů v okamžiku vypětí mysli. Neviditelný impulz, jenž rozechvívá tělo a činí jej snadno čitelným. Ve snaze odpoutat se od každodenní rušnosti, se otevřená náruč stává intimním rituálem sounáležitosti. Ruce se staly prostředkem nonverbálního projevu vlastních duševních pohnutek. V momentě, kdy se nedostává slov, jsou důležitým komunikačním prostředkem.

Teoretická práce objasňuje okolnosti, které mne vedly k vytvoření praktické části. Rozepisují se o významu komunikace, jejím dělení a funkcí ve společnosti. Mezi inspirační zdroje, které jsou další kapitolou, uvádím básníky. Učinila jsem tak po dlouhém přemítání nad tím, jakými formami lze dotyk vyjádřit. Spojila jsem vzpomínku na blízké osoby a knihy, které jsem od nich dostala darem. V této práci uvádím také sochařská díla a jejich autory, nezbytnou součást na cestě k vlastní sochařské realizaci.

Pro sochařskou instalaci jsem se rozhodla z důvodu potřeby uchovat dotyk v hmotné podobě. Zvolený materiál umožnil nejen otisknout veškeré záhyby rukou, svou křehkostí podtrhuje také podstatu mezilidského vztahu.

Jak jsem již uváděla výše, tento text je doprovodem k praktické části bakalářské práce.

Teoretický cíl

V úvodu teoretické části popisuji nonverbální komunikaci z psychologického hlediska. Rozebírám důležitost dotyků v rámci lidské komunikace a reakce osoby na dotyk. Poté se zabývám dotyky v kontextu poezie, touhou po osobním kontaktu vyjádřenou slovy. Teoretickou část jsem doplnila o vlastní zkušenost, experiment na sobě samé a s blízkými přáteli. Testovala jsem jak četnost dotýkání se při běžných činnostech s neznámými lidmi, tak mezi přáteli navzájem při běžné konverzaci. Nedílnou kapitolu mé práce tvoří sochaři a jejich díla, jenž mne inspiroval k vytvoření praktické práce.

Praktický cíl

Cílem praktické části mé bakalářské práce, je zachycení pomíjivosti mezilidských vztahů. Zde rozepisuji myšlenku, se kterou jsem práci vytvářela. Objasňuji volbu materiálu, barvu a instalaci do tvaru hnízda. Součástí praktické části je postup, technologie, výroba forem a odlévání rukou. Průběh vytváření sochařské realizace dokumentuji na přiložených fotografiích.

1 Komunikace

„Ten, kdo má oči, aby viděl, a uši, aby slyšel, se může přesvědčit, že žádný smrtelník nedokáže nic utajit. Jestliže jeho rty mlčí, hovoří svými konečky prstů: jeho skryté myšlenky z něho prosakují ven každým pórem.“ (Sigmund Freud)¹

Ačkoliv nás komunikace provází na každém kroku a je pro nás každodenní rutinou, odborníci se paradoxně neshodují o tom, co komunikace vlastně je. Definice komunikace totiž neexistuje, přestože ji všichni znají. Podle amerického psychologa Paula Watzlawicka nelze nekomunikovat. Taktéž uvádí, že: „*komunikace je médiem pozorovatelných manifestací lidských vztahů.*“²

Pokud se zabýváme řečí těla, dává mnohem více prostoru pro poznání jedince takového, jaký opravdu je. Gestikulace dává prostor člověka poznat více, než samotná slova. Skrývané emoce vyplouvají napovrch drobnými, až jakoby náhodnými pohyby těla. Jedná se o postoj, jenž osoba zaujme - pohyby rukou, oční kontakt. Z těchto všech znaků si můžeme vytvořit obraz o člověku ještě dřív, než stihne promluvit. Lidské tělo komunikuje pohyby rychleji, než otevřeme ústa.

1.1 Neverbální komunikace

„Neverbální komunikace je psychosociální fenomén s neoddělitelnou složkou biologické povahy a uplatňují se v ní vrozené automatismy.“³

Vzhledem k tématu mé bakalářské práce zde rozvádím komunikaci neverbální, jelikož se jedná se o komunikaci nejednoznačnou, každý jedinec si ji může vyložit jinak a úzce souvisí s dotyky.

Využívá takzvané extralingvistické prostředky (jejich vazba k mluvené řeči není tak bezprostřední jako u paralingvistických charakteristik promluvy a také její vliv na chápání významu ústního sdělení je poměrně velmi volný).⁴ Je tedy možné, že ačkoliv jsou dva jedinci přítomni u stejné situace, mohou si z ní odnášet odlišné dojmy. Záleží na osobním postoji, duševním rozpoložení, libostí či nelibostí člověka, který spustil danou reakci. Gesta i slova

1 NASHER, Jack. *Jak prokouknout lež a odhalit pravdu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 10. ISBN 978-80-247-3712-6.

2 Vymezení lidské komunikace. *Portál* [online]. Praha: Portál, s. r. o., 2005 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5424>

3 FRAŇKOVÁ, Slávka a Zdeněk KLEIN. *Úvod do etologie člověka*. Vyd. 1. Praha: HZ Systém, 1997, s. 42-43. ISBN 80-86009-15-7.

4 LEMPEROVÁ, Jana. *Asertivita v mezilidských vztazích* [online]. Brno, 2010 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/12956/lemperov%C3%A1_2010_bp.pdf?sequence=1

mohou být jedno a i přesto si je každý z jedinců může vyložit zcela odlišně.

Bezeslovná konverzace je využívána hojně i přes lidskou potřebu komunikovat slovy. Obvykle jde o snahu co nejlépe vystihnout myšlenku, nebo nutkání dát najevo svůj postoj k něčemu, co nechce či nemůže říci nahlas. Dekódovat oční kontakt, dotyk nebo gesto je mnohem těžší, než odhalit všechny skryté pohnutky za projevem slovním. Přestože při slovním projevu může člověk lhát, nemusíme jeho úmysly vůbec rozpoznat. Zejména pokud je jedinec dobrým řečníkem. Totéž však neplatí u mimoslovního projevu, i když i ten se lze naučit ovládat. Obecně platí, že kromě řeči je důležité si všímat i projevů těla.

1.2 Haptika

Nejemocionálnější ze všech druhů komunikace je právě haptika.

Jedná se o komunikaci fyzickou - hmatem či dotykem. Tento výraz zavedl lingvista William Austin. Samotné slovo je řeckého původu a v překladu znamená dotýkat se.⁵ V haptice se spojuje komunikace slovní s fyzickým kontaktem, při kterém dochází ke zdůraznění slov. Narušuje se při ní osobní zóna, což je doprovázeno emocemi silnějšími, než při běžném rozhovoru.

Kromě toho se dotykem stimulují nervová zakončení na kůži, jedinec vnímá situaci osobněji⁶. V souvislosti s verbální komunikací, očním kontaktem a dotykem lze vyjádřit jak kladné tak i záporné pocity. Přestože dotyk samotný je silným projevem, využívá se i ve formálních projevech – podání ruky při seznámení, chytání za paži na znamení sounáležitosti. Dotyky mají svá pravidla stejně jako ostatní druhy komunikace. Mezi přáteli a blízkými osobami dochází k dotykům na jiných částech těl, než mezi lidmi, kteří se znají málo.

Mezi intimní zóny se řadí obličej, vlasy, dolní polovina těla.⁷ V každé kultuře je však míra osobního kontaktu odlišná.

Podáním ruky je rozpoznatelné, jaké emoce druhý skrývá. Zejména při stresu dochází k nadměrnému pocení nebo naopak nedokrvení a třesu. Známá jsou přísloví o rukou a jejich působení na osobu, jenž dotyk přijímá. Pro příklad uvádím staré lidové moudro: „Chladné ruce, vroucí srdce“

5 NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1.

6 KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Vyd. 1. Svoboda, 1988, s. 54-57. Pedagogika (Grada).

7 LEWIS, David. *Tajná řeč těla*. Praha: Bondy, 2010, s. 141. ISBN 978-80-904471-7-2.

2 Dotyky v poezii

Vyjádřit pomíjivost okamžiku letmého dotyku, vzpomínky zapsané na své vlastní kůži tvoří obsah mnoha básní. Touha skrytá mezi řádky, prosycená myšlenkou na blízkou osobu. Nejedná se vždy jen o pocity příjemné. Bolestivou zkušeností se ztrátou blízkého jedince se mnoho autorů vypisuje ze své bezmocnosti. Nemohu neuvést, že stejně jako poezie, tak i dotyky mohou být vyloženy různě, na každého působí odlišně. Tyto aspekty mne vedly k zařazení krásné literatury do své bakalářské práce jako inspirační zdroj, kterým bezpochyby jsou.

Autory, které zde rozepisuji, jsem uvedla nejen kvůli mé zálibě v jejich tvorbě ale i z důvodu, že jsem jejich knihy dostala od lidí, kteří jsou mi velmi blízcí. Listovali stránkami, dotýkali se jich. Jedná se tedy o provázání dotyku fyzického a toho, který je v daných sbírkách popsán.

2.1 Jiří Hásek Krchovský

Dekadentní básník pocházející z Prahy, narozený roku 1960.⁸ Krchovský je velmi výraznou osobností v prostředí české poezie. Proslavil se svým osobitým stylem psaní, cynismem a mrazivou morbidností, která provází všechny jeho básně z hospodského prostředí až do hluboké melancholie. Skutečně dostal svého pseudonymu a jeho psaní lze připodobnit k hřbitovní poezii sklonku 19. století. Často využívá archaických slovních obrátů, Krchovský si libuje v hnilobné kráse a depresivních úvahách.

Zde tedy uvádím ukázkou z jeho něžně tíživé tvorby.

„JSEM HRSTKA PRACHU ZE SVÝCH KOSTÍ

jsem chladný popel bez urny
a průvan, přízrak nestvůrný
mne rozfoukává po místnosti
- a kde jsi ty? Tvá ruka, kde je?!
jen tichý vzdech se ozval tmou
jsem popel, jenž už nezahřeje
tvou ruku větrem rozvátou.“⁸

⁸ *Básně*. KRCHOVSKÝ, J.H. Brno: Host, 1998, s. 78. ISBN 80-86055-46-9

2.2 František Gellner

Více než básně připomíná tvorba Františka Gellnera, narozeného roku 1881 v Mladé Boleslavi⁹, písň. Ty se ve volném rýmu vlní pod bolestí a zklamáním, které jsou nesčetněkrát jeho psaním přesyceny. Z jeho veršů plných nesnesitelné tíživosti vlastního žití, vynikají ty, ve kterých píše o neschopnosti skutečně milovat. Mnou vybraná sbírka „Vášeň, co do rána zchladne“ je obrazem skutečné žádosti po dotyku, vstříc vlastní neukojitelnosti touhy.

„...Touha má kvěsti počala.

Líbal jsem tvoje ruce.

Hlubokým dechem se zdvihala

hrud' tvoje dětská prudce. - - -“¹⁰

2.3 Tobiáš Jirous

Současný básník narozený roku 1972 v Praze¹¹ píše od svého mládí. Při pročítání jeho značně syrové tvorby hemžící se vulgarismy, se nacházejí verše plné osamělosti. K ukázce jsem vybrala báseň ze sbírky, která činí průřez celou jeho tvorbou. Láká nejen skvěle graficky zpracovaným obalem ale i přesně padnoucím názvem. Sbírkou se jmenuje „Noční můry noční můry“. Otevřením této úzké knihy padá na čtenáře závoj melancholie. Tobiáš Jirous píše o nocích plných kouřového dýmu, alkoholu, hysterii v jeho hlavě. Vypisuje se z rozpadu dlouhodobého vztahu, sedí na parapetu okna, kouří a čeká, za jak dlouho vyjde slunce. Taková je jeho poezie, cynicky smutná.

„Když cigareta hoří

vlastně umírá

polibkem se loučí

u dveří

svého krematoria“¹²

9 František Gellner. *Osobnosti.cz* [online]. Tiscali Media, a.s., 1996 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/frantisek-gellner>

10 GELLNER, František. *Vášeň, co do rána zchladne*. 2. vyd. v tomto výboru. Praha: Dokořán, 2007. Mocca. ISBN 978-80-7363-116-1.

11 Tobiáš Jirous. *Databáze knih.cz: ..Váš knižní svět* [online]. Media s. r. o., 2008 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/tobias-jirous-6768>

12 JIROUS, Tobiáš. *Noční můry noční můry*. 1. vyd. V Praze: Labyrint, 2009. ISBN 978-80-85935-71-4.

Před uzavřením této kapitoly bych ještě ráda uvedla krátkou báseň od mladého autora, jehož chci ponechat v anonymitě. Jedná se o krátký úryvek ze sbírky Noční poezie v kavárně.

....„V prostoru je cítit nezaměnitelná vůně parfému a cigaret, oči se jí lesknou
co všechno se v mysli uloží a jednou zase objeví
úsměv, dotyk, pohled a dým. “

3 Experimenty

Vlastní touha pochopit dotyk jako nemluvného svědka myšlenky, mne přivedlo k nápadu vytvořit pokus, při němž si vyzkouším četnost dotyků při běžné konverzaci. Čím více jsem přemýšlela nad tématem své bakalářské práce, tím více jsem si všímala, v jaké míře se lidé dotýkají, aniž by o tom věděli. Jedná se o doplnění slovního projevu, letmý náznak tělesnosti.

Určila jsem si den provedení experimentu a zaměřila svou pozornost na dotyky. Chodila jsem po městě, nakupovala v různých obchodech, jezdila tramvají, byla ve škole. Jeden obyčejný den, stejný jako všechny ostatní. Naivně jsem si myslela, že je napočítám na prstech jedné ruky. S velkým překvapením jsem zjistila, že číslo přesáhlo všechna má očekávání. Nikdy dřív jsem si neuvědomila, kolik dotyků na sobě mohu za celý den mít. Máme na sobě tolik cizích dotyků, že jsme jimi za celý den pokryti jako neviditelnou vrstvou. Určitě záleží na prostředí, ve kterém se pohybujeme, nicméně míra dotyků bude nejspíš vždy vyšší, než si připouštíme.

Nejčastěji se mne lidé dotýkali v obchodě a v tramvaji. Letmých dotyků bylo napočítáno 39 za den.

Pokus, který jsem prováděla na sobě s nevědomou pomocí neznámých lidí, mne natolik zaujal, že jsem se rozhodla podrobit testu i své nejbližší přátele. Cílem bylo zjistit, kolikrát se dotknou mezi sebou lidé, kteří se dobře znají a setkají se po pár týdnech odloučení v příjemném prostředí, jenž je jim důvěrně známé. Aniž bych jim předem sdělovala, jaké mám plány, nakoupila jsem světlá trička s dlouhými rukávy a tmavou barvu. Sešli jsme se v oblíbené kavárně, sedělo nás u stolu pět. Tři muži a dvě ženy. Poprosila jsem své přátele, aby si trička oblékli a na prsty si nanесли barvu. Přestože z počátku žertovali, brzy na barvu zapomněli a běžně diskutovali. Jakmile začal rozhovor gradovat, světlou látku ozdobily fragmenty dotyků. Nejčastěji se objevovaly na předloktí a rameni.

Po ukončení několikahodinového testu byla světlá trička poseta tmavými otisky prstů. Muži se mezi sebou navzájem téměř nedotýkali, ženy byly naopak kontaktní více. Vznikl obraz mezilidské komunikace zaznamenaný na látku.

4 Autoři

4.1 Gian Lorezno Bernini

Mramorové skulptury italského barokního sochaře Gian Lorenza Berniniho narozeného roku 1598 v Neapoli ¹³vzbuzují pocit, že se každou chvíli uvolní z podstavce a akt, ve kterém jsou zachyceny, bude pokračovat. Jeho sochy se vlní ve víru vášně, ožívají před očima diváka, cítí a dýchají. Bernini vytvořil představení s nekonečně dlouhým dějstvím.

V dokonalé přesnosti detailů, jež činí celou podívanou na jeho skulptury tolik intenzivním prožitkem, se prsty soch boří do jejich mramorově hladké kůže. Kvůli tomuto momentu jsem jej zařadila mezi umělce, kteří mne inspirovali k tématu bakalářské práce. Z velkého množství děl zde uvádím dvě, na nichž je fyzický prožitek z dotyku vidět nejlépe.

Obr. 1 Gian Lorenzo Bernini, Apollon a Dafne, 1622-1624, 242 cm

Obr. 2 Gian Lorenzo Bernini, Pluto a Proserpina, 1622, 255 cm

Bernini si vybírá příběhy z antické mytologie, života křesťanských světců a znovuobjevuje bustu, která byla dříve vyhazena formálním portrétům. V každé z realizací si vybere moment, který je pro celý odehraný příběh určující, odhaluje osobní vztah mezi účinkujícími jeho dramatu.

13 Gian Lorenzo Bernini. *Osobnosti.cz* [online]. Tiscali Media, a.s., 1996 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/gian-lorenzo-bernini.php>

4.2 Daniel Arsham

Současný americký sochař, performer a fotograf Daniel Arsham, narozený v Ohiu roku 1980. Své práce komponuje jako součást architektury, využívá pravých úhlů místností, hraje si s čistou plochou stěn. Sám Daniel Arsham nahlíží na člověka jako na objekt, šperk, který lze zakomponovat do sochařské realizace. V počátcích své tvorby experimentoval s materiálem, nejčastěji polystyrenem, ze kterých stavěl probourané zdi. Přestože si zanechal svůj rukopis, postupem času začal u trojrozměrné tvorby využívat materiály jako je pryskyřice a sklo. Jeho tvorba působí velmi křehce, přestože váží i několik tisíc kilogramů.¹⁴

Do svých novějších prací přidává krystaly selenitu a pyritu, které vyčnívají ven z děr rozesetých po celém povrchu soch. Nerosty činí jeho tvorbu ponurými šperky v prostoru galerie. Nevšední přístup Daniela Arshama pojetí mezilidského kontaktu a pocitu odcizení, činí z jeho soch rozkládající se torza něžných gest. Pokud se jedná o figury, chybějí jim části končetin, rozpadají se. S věrnou přesností zaznamenané detaily oděvu, záhyby kůže. V jeho tvorbě pracuje i s předměty každodenně používanými, jako je mobilní telefon či fotoaparát.

Pro ukázkou příkládám dvě novější díla z rukou tohoto amerického sochaře. Instalována jsou na stěnách čistého prostoru galerie.

Obr. 3. Daniel Arsham, Pyrite Hands in Prayer, 2015, 38.1 x 40.6 x 30.5

Obr. 4. Daniel Arsham, Selenite Holding Hands, 2015, 43.2 x 35.6 x 12.7 cm

14 Daniel Arsham tvoří z bílých stěn vystupující sochy. *DESIGNMAG* [online]. DesignMagazin.cz, 2007 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.designmagazin.cz/umeni/38630-daniel-arsham-tvori-z-bilych-sten-vystupujici-sochy.html>

4.3 Bruce Nauman

„Jestliže jsem byl umělec a byl jsem v ateliéru, tak potom cokoliv jsem dělal, musí být umění.“¹⁵

Všestranný americký umělec narozený roku 1941 v Indianě. Ve své tvorbě se zabývá vztahem díla a pozorovatele, hojně využívá symbolismů v komunikaci. Neumanova prvotní tvorba byla ovlivněna minimalismem v šedesátých letech dvacátého století. Pracuje s ready made, má osobitý přístup, vnímá absurditu lidského těla. Zabývá se méně vytvářením charakteristického stylu a více se soustředí na samostatný proces, který transformuje do umění jako takového. Umění je pro něj nahodilý systém znaků a kódů, stejně jako mezilidská komunikace. Podle něj „pravý umělec pomáhá světu odhalovat mystické pravdy.“¹⁶

Z jeho práce jsem vybrala dvě díla, jenž mne obsahovou i formální stránkou inspirovaly k vytvoření mé závěrečné sochařské instalace.

Obr. 5. Bruce Nauman, Hand Circle, 1996,
12.7 x 67.31 x 63.5 cm

Obr. 6. Bruce Nauman, Hand Group, 1997, 54.6
x 58.4 x 20.3 cm

15 Bruce Nauman: American Performance and Video Artist. *THE ART STORY: Modern art insight* [online]. 2016 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.theartstory.org/artist-nauman-bruce.htm>

16 Bruce Nauman. *PBS* [online]. 2016 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/art21/artists/bruce-nauman>

4.4 Susane Clinard

Současná americká sochařka, která využívá rozmanitostí materiálů. V její tvorbě se tedy nacházejí jak prvky dřeva, tak kovu a porcelánu. Zkoumá formy přírody jako odraz života, inspiruje se dokonalou symetrií v opozici chaosu. Sama Clinard říká, že je důležité zůstat upřímný k sobě, k procesu tvorby a ke zvolenému materiálu. Její láska k umění začala, když se Susan poprvé dotkla hlíny. V rozhovorech mluví o bezprostředním smyslovém spojení s materiálem. Lákala ji vůně a jeho struktura. Na základě této zkušenosti se rozhodla začít studovat umění.¹⁷

Od roku 2007 vytváří konceptuálně zaměřené série nazvané „Krabice“. Jedná se o otevřené galerie plné nalezených předmětů, mezi které vkládá svá díla. Každá krabice je rozdělena na více oddílů avšak společně tvoří celek složený z pocitů, které do nich autorka vložila.

Kromě přírodních motivů a starých věcí se Clinard zabývá i zachycením okamžiku lidského života. Námětem pro zpracování se stává gesto rukou, pohyb rtů při promluvě či zpěvu. Studuje tvář mladých i starých lidí, tvoří mnoho sochařských studií.

Vzhledem k povaze své bakalářské práce jsem vybrala dvě díla, která se k ní svým obsahem poutají nejvíce.

Obr. 7. Susan Clinard, Hands, nezjištěno

Obr. 8. Susan Clinard, Our song, 2011

¹⁷ Biography: Susan Clinard. *Clinard Sculpture Studio* [online]. 2001 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://www.clinard.org/biography/index.html>

4.5 Kate MacDowell

Americká sochařka narozená roku 1972 v Santa Barbaře se zabývá vztahem mezi člověkem a přírodou.¹⁸ Vystudovaná keramička dosáhla své vyvážené tvorby meditací v Indii. V její romantické tvorbě je možné pozorovat spojitosti s Berniniho sochou nymfy Dafné, která z konečků prstů pučí lístky. Sama autorka říká, že má velmi blízko k přírodě a zvířatům. Přestože působí její práce na první pohled poeticky, nachází se v nich něco znepokojivého. Pracuje s čistou precizností, nechává vyniknout drobné detaily, ze kterých vždy vystaví jemně vypadající celek.

Její sochy kvetou hnilobným rozkladem. Do soch ptáků vkládá lidské kostry, po tvářích bust se hemží červi a mouchy kladou vajíčka, ptačí hnízdo skrývá zárodek dítěte. Pracuje s anatomii, využívá hry světla prosvítajícího skrze materiál. Pojí předměty jakoby náhodně a s ironií, pojí neobvyklé předměty a vytváří z nich nový celek. Pozorovateli předkládá podívanou plnou morbidní křehkosti ve sněhově bílém porcelánu.

Z děl Kate MacDowell zde uvádím dvě, které mne při procházení jejích prací zaujaly nejvíce.

Obr. 9. Kate MacDowell, Soliphilia, 2010,
25.4 x 13.9 x 10.1 cm

Obr. 10. Kate MacDowell, Cross-pollination, 2009,
25.4 x 26.7 x 8.9 cm

18 Kate MacDowell. Prezi [online]. Prezi, 2016 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <https://prezi.com/hpmbavjs9ztx/kate-macdowell/>

5 Hlavní myšlenka

Jak jsem již psala na předešlých stranách, hlavní myšlenkou mé práce se stala touha zachytit jeden moment. Jedná se o chvíli, kdy se lidská ruka dotkne neživého materiálu a ten pak umožní tento dotyk zachovat jako vzpomínku na okamžik, který se stal minulostí. Hlavním impulzem pro zvolení takového tématu bylo vlastní uvědomění si potřeby doteku. Zaměřila jsem se na jejich prchavou podstatu, rozmařilou nestálost. Ve své práci se snažím udržet dotyk nejen ve formě vzpomínky, ale i fyzický odkaz prožitku.

Materiál byl dlouho předmětem diskuze. Původně jsem plastiku zamýšlela udělat voskovou a na první pohled křehkou. To ovšem odporovalo hlavnímu cíli, tedy uchovat dotyk co nejdéle. Postupem času se sádra začala jevit jako nejideálnější volba nejen svou strukturou ale i jemně našedlou barvou. Ta symbolizuje čistotu, svobodu a přímočarost, která dotyk vystihuje podle mého názoru nejpřesněji. Protože se jedná o odlitky, neodmyslitelně k nim patří výstupek dělící se čáry a jiné nedokonalosti, které se obvykle zahlazují. Jelikož jsem si za cíl zvolila zachycení dotyku, nechala jsem jej se všemi nedokonalostmi tak, jak samovolně vznikly. Přiznáním drátů trčících z odlitků poukazuji na delší trvání kontaktu mezi lidmi. Nekončí okamžitě, není snadné jej utnout, odcizit se. Ze samého důvodu jsem pro některé konstrukce uvnitř odlitků zvolila zrezivělý drát. Rez, která sádrou vystupuje napovrch, má evokovat postupný průběh vztahu. Od příčiny, která vede k následku, myšlenky vedoucí k dotyku.

5.1 Sádra

Ještě před samotným popisem pracovního postupu se chci krátce rozepsat o materiálu, který jsem si pro sochařskou instalaci vybrala. Jedná se o sádru, která se získává zahřáním sádrovce na teplotu, při které se z něj vytrácí voda. Sádrovec má přirozeně bílou nebo světle šedou barvu.

Při samotné přípravě sádry k využití lze ovlivnit tuhnutí dvěma způsoby. K rychlejšímu tuhnutí sádry je možné přidat sůl nebo ji míchat v teplé vodě nad 40°C. Rychlejšího tuhnutí docílíme intenzivnějším mícháním. Pro zpomalení tuhnutí sádry lze přidat například želatinu. Jedním z nejúčinnějších zpomalovačů je borax, chlorid sodný a nízká teplota vody.

Při tuhnutí se sádra rozpíná. Od míchání hmoty na začátku až do úplného stavu tuhosti sádra mění svůj objem. Tuhnutí probíhá rovnoměrně a rozpínající se sádra otiskne materiál, na který byla nanесena. To, jak bude po zaschnutí pevná, určuje poměr vody a sádry. Čím více je voda sádrrou přesycená, tím tvrdší a kvalitnější bude.¹⁹

19 VAVRO, Martin a Jakub JIRÁSEK. [online]. Ostrava [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: http://geologie.vsb.cz/loziska/suroviny/anorganicka_pojiva.html#sadra. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.

6 Postup práce

6.1 Vytváření forem

Ruce svých přátel jsem nejprve namazala mastným krémem kvůli separaci. Tento postup je nutný z důvodu snadnějšího vytahování rukou z forem. V průběhu několika minut jsem namíchala řidkou sádro, do které jsem přidala barvivo. Díky němu lze formu na první pohled rozeznat od odlitku. Při nahazování první vrstvy sádry na končetinu jsem nad druhými klouby prstů, a podél celého hřbetu ruky, vytvořila dělicí se čáru pomocí bavlněného provázku. S postupným tuhnutím sádry byly nanášeny další vrstvy tak, aby byl zakryt celý hřbet, dlaň a prsty. Jakmile začala forma hřát, spustil se chemický proces, začala tuhnout. Je důležité sádro namíchat tak, aby byla i po uschnutí tvrdá a nelámala se. Takového výsledku jsem dosáhla přesycením vody větším množstvím sádry, kdy se přestala ve vodě rozpouštět a shlukovala se na hladině.

V kožovitém stavu jsem formu pomocí provázku rozřízla a vytvořila dvě poloviny. Jelikož ještě nebyla dostatečně tvrdá, nechávala jsem ji na svých modelech déle. Pokud bych ji sundala v tomto stavu, hrozilo by poškození detailů nebo rozlámání celé formy. Jakmile sádra přestávala hřát a vrypem nehtu jsem zkusila její měkkost, ponořila jsem ruku i se sádrovou formou do vody. Vlivem vody se sádrová skořepina snadněji rozlupovala, model začínal pomalu hýbat s prsty a vytahoval je ven. Stejný proces odlévání jsem použila k vytvoření všech forem.

Obr. 11. Vytváření formy

6.2 Odlitky rukou

Obvykle jsem vytvářela nejdříve několik forem a až druhý den jsem je odlévala. Bylo tedy nutné formy na několik minut znovu namočit do vody, aby nebyly nasákavé. Jakmile se na povrchu přestaly tvořit drobné bubliny unikajícího vzduchu, vytáhla jsem je ven, aby trochu uschly. Po krátké chvíli jsem na ně nanášela roztok vodního skla a vody. Ten jsem namíchala podle návodu na obalu výrobku. Poté jsem nastříhala a ohnula nerezové dráty tak, aby byly nataženy po celé délce prstů až ke dlani formy. Zabránilo ulomení křehkých částí, zejména prstů, při vysekávání odlitku dlátem. Jakmile byla konstrukce nachystána, vyšlehala jsem štětcem mýdlo do pěny a v nízké vrstvě ji nanášela do všech záhybů formy, stejně jako na dělicí rovinu mezi dvěma polovinami. Proces nanášení vodního skla a mýdla zaručí oddělení odlitku od formy. Jakmile byl tento postup hotový, vytvořila jsem malé množství sádry k uchycení drátů k formě. Vždy jsem použila nástroje, které se snadno dostanou i do špatně přístupných míst, především ohnutých prstů. Počkala jsem, až sádra trochu zatuhne a dráty se do ní nebudou tolik bořit. Kdybych tak neudělala, hrozilo by, že budou z odlitků rukou vyčnívat víc, než bych chtěla. Jakmile byla konstrukce uvnitř formy nachystaná, začala jsem připravovat větší množství sádry, tentokrát bez barviva. Obě poloviny formy jsem stáhla drátem a gumami aby pevně držely při sobě a nemohly se pohnout či rozlomit. Dutý otisk ruky jsem zalila sádrou až po okraj a postupně jsem hladinu vyrovnávala. Po tomto procesu následovalo asi hodinové tuhnutí.

Obr. 12. Odlitky rukou

6.3 Vysekávání z formy

Vždy jsem se vrypem nehtu přesvědčila, zda je odlitek dostatečně tvrdý na to, abych jej mohla bezpečně a bez poškození vyzvednout z formy. Jestliže byl již v pevném stavu, začala jsem s vysekáváním. Za použití dláta a dřevěné palice jsem nejdříve udeřila do spojů mezi polovinami formy. Obvykle se podařilo, že se větší část odlomila. Vždy jsem formu odsekávala ve směru. Postupně jsem odsekávala další části, než jsem se dostala k prstům, které vyžadovaly jemnější práci. Zde jsem využívala keramické jehly, ty jsou ideálním nástrojem pro odštípávání menších kusů. Protože měly formy jinou barvu než samotné odlitky, věděla jsem, kde je třeba ještě korektur. Očištěná ruka, zbavená zabarvené sádry byla připravena k dalšímu využití. Stejný proces se opakoval i u všech dalších odlitků.

Obr. 13. Vysekávání z formy

6.4 Retušování, skládání

Po odlití všech rukou přišlo na řadu zahlazení povrchu. Ačkoliv jsem chtěla zachovat všechny nedokonalosti, bylo třeba dolepit části, které se v průběhu vytahování z formy odštípaly. Odlomené kusy jsem dolepila Uniflotem, což je hmota podobná sádře a po zatvrdnutí je pevnější. Postup míchání je opačný přípravě sádry. Jedná se o postupné vlévání vody do sypkého prášku. Ideální konzistence pro nanášení je spíše hustší. Snadněji se nanáší do spár mezi prsty. Následně jsem jednotlivé kusy seskládala do tvaru hnízda, abych se ujistila, že do sebe stále pasují. Nejdříve přišlo na řadu složení spodní části, která obsahuje čtyři fragmenty. Ty jsem zasadila do podkladu z Uniflotu a jakmile zatvrdnul, bylo nutné retušování na místech, kde hmota přesahovala určená místa. Opět jsem tedy využila keramické jehly a ujala se odstraňování přebytečného materiálu.

Dalším postupem bylo složení jednotlivých vrstev hnízda z dotyků. Vždy jsem ruce skládala tak, aby se dotýkaly prsty. Do silnějších částí jsem navrtávala díry a poté vsazovala čepy. Každá z rukou drží kvůli lepší stabilitě na dvou čepech zafixovaných Uniflotem.

Obr. 14. Retušování

Obr. 15. Skládání

6.5 Instalace

Tato poslední část uzavírá pracovní postup a otvírá prostor vnímání jednotlivých torz jako celku. Sochařská realizace, která se stala výstupním bodem mé bakalářské práce, je instalována na nízký podstavec v přízemí bývalého Jezuitského konviktu. Za využití lamp, které poskytují dostatek světla pro vyniknutí všech detailů, má divák možnost všimnout si všech křivek lidské ruky. Nízký podstavec byl zvolen z důvodu nadhledu, který by měl pozorovatel cítit při pohledu na mezilidské vztahy. Měl by se cítit na výši a být povznesen nad tragičností všedních dnů. Naopak by se vlivem řezavě ostrého světla měl zaměřit na jemné dotyky prstů a rukou, které jsou zachyceny v sádrové podobě.

Místo instalace bylo vybráno z důvodu častého pohybu osob. Sochařská práce je umístěna ve výklenku, kolem kterého často procházejí studenti. Chodby v přízemí jsou prostorem, kde se lidé střetávají, komunikují.

Obr. 16. Detail

Obr. 17. Instalace

Závěr

V průběhu své bakalářské práce jsem se věnovala inspiračním zdrojům, které mne motivovaly ke zvolení tématu dotyků. Při psaní teoretické části jsem měla možnost nastudovat mezilidské vztahy z různých pohledů, přemýšlet nad vztahem dotyku a impulzu, který k samotnému tělesnému kontaktu vedl. Pojala jsem dotyk jako rezonující myšlenku fyzičnosti. Čím více jsem se jimi zabývala, tím více jsem si jich všímala a uvědomovala si, jak důležitou roli ve společnosti hrají.

Pro úplné pochopení vztahu dotyku a myšlenky jsem uskutečnila dva experimenty, které se zakládaly na náhodném kontaktu při konverzaci. Prvním pokusem bylo zaznamenání letmého dotyku během běžného dne, kdy jsem se stala subjektem testujícím jeho četnost. Ve druhé fázi experimentu jsem se zaměřila na okruh blízkých přátel. Jejich osobní vztah byl ve formě otisků prstů zaznamenán na bílá trička, jež na sobě v průběhu celého experimentu měli. Obě situace, které jsem měla možnost prožít, mi pomohly k porozumění tématu zvoleného pro bakalářskou práci.

V praktické části se rozepisuji o metodě, kterou jsem využila k výrobě sochařské instalace, která se stala výstupem celé práce. Jednalo se o vytvoření sádrových forem odlévaných svým nejbližším přátelům. Formy byly prostředkem vedoucím k následnému vzniku torz rukou. Praktický výstup si kladl za cíl ukázat křehkou podstatu dotyku. Stavila jsem jej do tvaru hnízda, který symbolizuje domov. Jak již jsem psala v úvodu, šlo mi o zachycení jednoho momentu, ve kterém je dotyk uvězněn. Objasňuji, proč jsem využila neúplných odlitků, jakožto následek deformace mezilidských vztahů.

Na posledních řádcích shrnuji svou práci jako zkušenost pro sebe samotnou. Měla jsem možnost zabývat se dotyky mezi lidmi, všimat si detailů, které jsou snadno přehlédnutelné. Snažila jsem se nahlédnout pod povrch všednosti a hledat skryté významy. Výstupem mé sochařské instalace je motivovat diváka k uvědomění si, jak důležitým prvkem dotyk je.

ANOTACE

Příjmení a jméno: Bačůvková Tereza

Katedra: Výtvarné výchovy PdF UP Olomouc

Název práce: Dotyky

Vedoucí práce: Mgr. David Medek Ph.D.

Počet stran: 31 s.

Klíčová slova: Dotyk
Ruka
Forma
Odlitek
Socha

Resumé:

Předložená práce se zabývá původem mé inspirace k praktické části. Rozebírám dotyky v komunikaci z psychologického hlediska, dotyky obsažené v básních, sochařská díla i jejich autory. Součástí tohoto dokumentu je vlastní experiment na téma nonverbální komunikace a dokumentace průběhu sochařské realizace, jako výsledku bakalářské práce.

ANNOTATION

Name: Bačůvková Tereza

Department: Department of Art Education, Palacky University in Olomouc

Thesis title: Touches

Supervisor: Mgr. David Medek Ph.D.

Pages: 31 p.

Key words: Touch

Hand

Form

Cast

Sculpture

Resumé:

Theoretical part of my thesis deals with the source of my inspiration for the practical part. I focus on touches in communication from psychological point of view as well as its inclusion in poems, sculptural artwork and their authors. One of the elements of the thesis is also my own experiment containing the topic of non-verbal communication and the documentation of making process of an actual realization of my final practical work.

Zdroje

Knižní zdroje:

NASHER, Jack. *Jak prokouknout lež a odhalit pravdu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 10. ISBN 978-80-247-3712-6.

FRAŇKOVÁ, Slávka a Zdeněk KLEIN. *Úvod do etologie člověka*. Vyd. 1. Praha: HZ Systém, 1997, s. 42-43. ISBN 80-86009-15-7.

LEMPEROVÁ, Jana. *Asertivita v mezilidských vztazích* [online]. Brno, 2010 [cit. 2016-04-16].

Dostupné z:

http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/12956/lemperov%C3%A1_2010_bp.pdf?sequence=1

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Vyd. 1. Svoboda, 1988, s. 54-57. Pedagogika (Grada).

LEWIS, David. *Tajná řeč těla*. Praha: Bondy, 2010, s. 141. ISBN 978-80-904471-7-2.

Básně. KRCHOVSKÝ, J.H. Brno: Host, 1998, s. 78. ISBN 80-86055-46-9

GELLNER, František. *Vášeň, co do rána zchladne*. 2. vyd. v tomto výběru. Praha: Dokořán, 2007. Mocca. ISBN 978-80-7363-116-1.

JIROUS, Tobiáš. *Noční můry noční můry*. 1. vyd. V Praze: Labyrint, 2009. ISBN 978-80-85935-71-4.

Internetové zdroje:

Vymezení lidské komunikace. *Portál* [online]. Praha: Portál, s. r. o., 2005 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5424>

František Gellner. *Osobnosti.cz* [online]. Tiscali Media, a.s., 1996 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/frantisek-gellner>

Gian Lorenzo Bernini. *Osobnosti.cz* [online]. Tiscali Media, a.s., 1996 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/gian-lorenzo-bernini.php>

Bruce Nauman: American Performance and Video Artist. *THE ART STORY: Modern art insight* [online]. 2016 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.theartstory.org/artist-nauman-bruce.htm>

Bruce Nauman. *PBS* [online]. 2016 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/art21/artists/bruce-nauman>

Biography: Susan Clinard. *Clinard Sculpture Studio* [online]. 2001 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://www.clinard.org/biography/index.html>

Kate McDowell. *Prezi* [online]. Prezi, 2016 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <https://prezi.com/hpmbavjs9ztx/kate-macdowell/>

VAVRO, Martin a Jakub JIRÁSEK. [online]. Ostrava [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: http://geologie.vsb.cz/loziska/suroviny/anorganicka_pojiva.html#sadra. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.

Obrazové zdroje:

Obr. 1

Apollo a Dafné. In: ARTMUSEUM.CZ [online]. © 1999-2016 Martina Glenn [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=3908

Obr. 2

Pluto a Proserpina. In: Artble [online]. Artble © 2016 English (US) [cit. 2016-04-16]. Dostupné z:

http://www.artble.com/artists/gian_lorenzo_bernini/sculpture/pluto_and_proserpina

Obr. 3

Pyrite Hands in Prayer. In: GALERIE PERROTIN [online]. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: https://www.perrotin.com/Daniel_Arsham-works-oeuvres-34126-17.html

Obr. 4

Selenite Holding Hands. In: exasperated viewer on air [online]. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://exasperated-viewer-on-air.tumblr.com/post/129856834186/daniel-arsham-selenite-holding-hands-2015>

Obr. 5

Hand Circle. In: THE BROAD [online]. © Copyright 2016 | The Broad [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://thebroad.org/art/bruce-nauman>

Obr. 6

Hand Group. In: Priscilla b. varner [online]. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z:
<http://priscillabvarner.typepad.com/artists/2013/11/bruce-nauman-installation-artist.html>

Obr. 7

Hands. In: IRIS [online]. © Susan Clinard [cit. 2016-04-16]. Dostupné z:
http://www.irisct.org/photos/clinard_07.html

Obr. 8

Our song. In: clinard sculpture studio[online]. © susan clinard 2001-2016 [cit. 2016-04-16].
Dostupné z: <http://www.clinard.org/box/index.html>

Obr. 9

Soliphilia. In: KATE MCDAWELL [online]. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z:
<http://www.katemacdowell.com/portfolio.html>

Obr.10

Cross-pollination. In: KATE MCDAWELL [online]. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z:
<http://www.katemacdowell.com/portfolio.html>

Obr. 11

Vytváření formy. In: vlastní zdroj. [cit. 2016-04-16].

Obr. 12

Odlitky rukou. In: vlastní zdroj. [cit. 2016-04-16].

Obr. 13

Vysekávání z formy. In: vlastní zdroj. [cit. 2016-04-16].

Obr. 14

Retušování. In: vlastní zdroj. [cit. 2016-04-16].

Obr. 15

Skládání. In: vlastní zdroj. [cit. 2016-04-16].

Obr. 16

Detail. In: vlastní zdroj. [cit. 2016-04-16].

Obr. 17

Instalace. In: vlastní zdroj. [cit. 2016-04-16].